

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ І МУЗЕЙНО-
ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Кафедра психології та педагогіки

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

**Програма та навчально-методичні матеріали до курсу для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти із
спеціальності 053 Психологія, Освітньої програми «Психологія»**

Харків - 2023

УДК 159.922.6/.8+37.015.3](073)

П 24

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 10 від 20.04.2023 р.)

Рецензенти:

Віденєєв І.О., канд. психол. наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки ХДАК

Ушакова І.М., канд. психол. наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки та філософії Кременчуцького
національного університету ім. М. Остроградського

Укладач:

О.В. Радько, канд. психол. наук,
доцент кафедри психології та педагогіки ХДАК

П 24 Педагогічна та вікова психологія : програма та навчально-методичні матеріали до курсу для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти із спеціальності 053 Психологія, освітньої програми «Психологія» / Харк. держ. акад. культури ; [уклад.: О. В. Радько]. Харків : ХДАК, 2023. — 20 с.

Навчальний курс «Педагогічна та вікова психологія» є базовим для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти із спеціальності 053 Психологія, Освітньої програми «Психологія». Зміст курсу покликано допомогти здобувачеві вищої освіти досягнути розуміння закономірностей психологічного розвитку людини на різних етапах життєвого шляху, та на основі теоретичних знань озброїти їх уміннями і навичками використання закономірностей психічного розвитку особистості в своїй професійній діяльності.

УДК 159.922.6/.8+37.015.3](073)

© Харківська державна академія культури, 2023 р.

© Радько О.В., 2023 р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ
Опис навчальної дисципліни**

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)	Обов'язкова
	Напрямок підготовки <u>053 Психологія</u> (шифр і назва)	
Загальна кількість годин - 90	Спеціальність <u>Психологія</u> (освітня програма)	Рік підготовки:
		2-й
		Семестр
		4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1 самостійної роботи здобувача – 3	Ступінь: бакалавр	Лекції
		20 год.
		Семінарські
		10 год.
		Самостійна робота
60 год.		
		Вид контролю: екзамен - 4 семестр

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
для денної форми навчання — аудиторних/самостійна 30/60

1.МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Педагогічна та вікова психологія» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з особливостями, закономірностями розвитку психіки людини у різні вікові періоди та навчити враховувати їх у практиці роботи з клієнтами, розкрити механізми розвитку особистості під дією цілеспрямованих педагогічних впливів.

Завданнями навчальної дисципліни є:

1. засвоєння загальних закономірностей психічного розвитку і формування особистості;
2. сприяти глибокому розумінню тих чи інших особливостей особистості, причин їх формування та шляхів профілактики і корекції;
3. ознайомлення здобувачів вищої освіти з основними кризовими періодами розвитку особистості.

У результаті вивчення даного курсу здобувачі вищої освіти повинні **знати:**

1. базові теоретичні основи вікової психології;
2. основні проблеми вікової періодизації психічного розвитку і закономірності криз розвитку;
3. основні особливості психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу – вік немовляти, ранній вік, дошкільний вік, молодший шкільний вік, психологічні особливості підліткового та юнацького віку, психологію зрілого віку, старіння та старості:

Загальні та професійні компетентності, що формує навчальна дисципліна «Педагогічна та вікова психологія»:

Загальні компетентності:

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність бути критичним і самокритичним.
- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

Професійні компетентності:

- Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології
- Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел

- Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій
- Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження
- Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації
- Здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову)
- Здатність дотримуватися норм професійної етики
- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку
- Здатність збирати, аналізувати, систематизувати та використовувати у практичній діяльності інформацію щодо психологічних особливостей професійної діяльності у соціокультурній сфері.
- Здатність використовувати засоби культури та мистецтва у просвітницькій, психопрофілактичній діяльності та наданні психологічної допомоги різним верствам населення.

Програмні результати навчання:

- Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання
- Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.
- Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
- Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги
- Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження
- Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки
- Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги
- Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо.
- Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога
- Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у Розробляти та реалізовувати програми психологічного супроводу професійної діяльності у соціокультурній сфері.

2. ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усьо го	у тому числі					ус ьо го	у тому числі					
		л	п	с	ін д	с. р.		л	п	с	ін д	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Розділ 1. Теоретичні проблеми вікової психології та розвиток людини в онтогенезі.													
Тема 1. Вступ до вікової психології.	5	1				4							
Тема 2. Теорії індивідуального розвитку людини та проблема вікової періодизації.	6	2				4							
Тема 3. Вікова періодизація та кризи психічного розвитку.	5	1				4							
Тема 4. Пренатальний та перенатальний періоди розвитку.	6	1		1		4							
Тема 5. Вік немовляти та ранній вік.	7	2		1		4							
Тема 6. Дошкільний та молодший шкільний вік.	7	2		1		4							
Тема 7. Підлітковий вік.	6	1		1		4							
Тема 8. Юність та молодість.	6	1		1		4							
Тема 9. Зрілий вік та період пізньої зрілості.	6	1		1		4							
Разом за розділом 1	54	12		6		36							
Розділ 2. Основні проблеми педагогічної психології.													
Тема 10. Вступ до педагогічної	5	1				4							

психології.												
Тема 11. Теорії навчання та навчальна діяльність.	7	2		1		4						
Тема 12. Навчальна мотивація і контроль.	7	2		1		4						
Тема 13. Психологічні аспекти виховання.	6	1		1		4						
Тема 14. Педагогічна діяльність та бар'єри педагогічного спілкування.	6	1		1		4						
Тема 15. Психологія педагогічного колективу.	5	1				4						
Разом за розділом 2	36	8		4		24						
Усього годин	90	20		10		60						
ІНДЗ												
Усього годин	90	20		10		60						

3. ЗМІСТ КУРСУ

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ.

Тема 1. Вступ до вікової психології.

Поняття терміну «Вікова психологія». Особливості вікової психології, як науки. Предмет і об'єкт вікової психології. Основні завдання вікової психології. Проблема детермінації психічного розвитку. Зв'язок вікової психології з іншими науками.

Методи вікової психології. Спостереження та експеримент як основні методи вікової психології. Допоміжні методи дослідження у віковій психології.

Історичне становлення вікової психології. Виникнення вікової психології як самостійної області психологічної науки. Теорії дитячого розвитку ХХ століття.

Тема 2. Теорії індивідуального розвитку людини та проблема вікової періодизації.

Загальні вимоги до теорій розвитку. Традиційні теорії розвитку. Ендогенний напрямок в теорії розвитку. Ранні теорії дозрівання. Теорія психічного розвитку Жан Жана Руссо. Теорія дозрівання А. Гезелла. Екзогенний напрямок в теоріях розвитку особистості. Теорія класичного обумовлення І.П. Павлова. Теорія оперантної поведінки Б. Скіннера. Етапи індивідуального розвитку за Біжу та Баєром.

Сучасні теорії розвитку. Психоаналітичний напрямок. Класичний психоаналіз З. Фрейда. Теорія психоемоційного розвитку Е.Еріксона. Гуманістична теорія розвитку К. Роджерса. Гуманістична теорія А. Маслоу. Когнітивний напрямок у віковій психології. Структурно-генетична теорія Ж. Піаже. Теорія морального розвитку Л. Кольберг. Культурно-історична теорія розвитку Л.С. Виготського. Теорія персоналізації О.В. Петровського.

Тема 3. Вікова періодизація та кризи психічного розвитку.

Основні підходи до побудови періодизації. . Періодизація психічного розвитку (Л.С. Виготського , О. М. Леонтєва, Д. Б. Ельконіна, М.І. Лісіна). Періодизація розвитку особистості (Л.І. Божович, А.В. Петровського, Д.І. Фельдштейна). Періодизація всього життєвого шляху (Е. Еріксон).

Тема 4. Пренатальний та перенатальний періоди розвитку.

Умови пренатального розвитку як початковий етап людського життя. Характеристика пренатального та перенатального періодів. Три періоди пренатального розвитку. Рушійні сили розвитку. Спадковість, середовище та активність як основні чинники розвитку особистості. Проблема впливу пренатального розвитку на особистість. Тератогенні фактори розвитку. Функції матері у формуванні основ емоційного благополуччя дитини у пренатальному та ранньому постнатальному періоді.

Тема 5. Вік немовляти та ранній вік.

Криза новонародженості. Перший крик. Особливості розвитку новонародженого. Формування комплексу поживлення. Загальна характеристика віку немовляти. Соціальна ситуація розвитку в немовлячому віці. Розвиток рухів та дій. Оволодіння повзанням та іншими рухами. Розвиток у малюка хапання і маніпулювання. Розвиток передмовленевих голосових реакцій. Довербальний розвиток мовлення. Когнітивний розвиток немовля. Розвиток органів чуття. Особливості уваги. Розвиток пам'яті. Емоційна сфера новонародженого. Передумови формування особистості дитини.

Криза одного року життя. Загальна характеристика раннього віку. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку. Подальший розвиток рухів та складних дій. Продовження мовленевого розвитку дитини раннього віку. Когнітивний розвиток. Формування особистості.

Тема 6. Дошкільний та молодший шкільний вік.

Криза 3-х років: причини, особливості, набуття. Загальна характеристика розвитку особистості дошкільника. Гра та її значення для психічного розвитку дошкільнят. Трудова та учбова діяльність дошкільнят. Сенсорний

розвиток в дошкільному віці. Пізнавальний розвиток дитини. Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери дошкільника.

Криза 7-мі років. Психічний розвиток в молодшому шкільному віці. Новоутворення молодшого шкільного віку. Характеристика учбової діяльності. Когнітивний розвиток в молодшому шкільному віці. Розвиток особистості молодшого школяра.

Тема 7. Підлітковий вік.

Підліткова криза та її особливості. Характеристика розвитку у підлітковому віці. Соціальна ситуація розвитку. Загальні закономірності розвитку підлітка. Особливості спілкування підлітка з дорослими та однолітками. Вікові новоутворення. Формування я-концепції у підлітковому віці.

Тема 8. Юність та молодість.

Криза юнацького віку. Психологічні особливості юнацтва. Загальна характеристика ранньої юності. Фізичний розвиток. Новоутворення особистості в юнацькому віці. Соціальна ситуація розвитку. Критерії готовності до дорослого життя. Взаємостосунки з дорослими та однолітками. Пізнавальні процеси і розумовий розвиток. Формування особистості в період ранньої юності.

Тема 9. Зрілий вік та період пізньої зрілості.

Криза середини життя. Психологічні особливості дорослої людини. Проблема періодизації дорослості. Характеристика соціальної ситуації розвитку в дорослому віці. Дорослість як психологічний період. Проблема періодизації дорослості. Фізіологічний та пізнавальний розвиток дорослої людини. Нормативні кризи дорослості та розвиток особистості.

Геронтопсихологія – психологія старіння та старості. Старість як психологічне явище. Теорії старіння та старості. Вікові завдання старості. Особистісні особливості людини в старості.

Розділ 2. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ.

Тема 10. Вступ до педагогічної психології.

Предмет педагогічної психології. Предмет психології навчання. Предмет психології виховання. Предмет психології вихователя.

Історія педагогічної психології. Етапи розвитку педагогічної психології. Методи та завдання педагогічної психології. Основні проблеми педагогічної психології.

Тема 11. Теорії навчання та навчальна діяльність.

Характеристика категорій наочності, учіння та навчання. Типи наочності. Механізми процесу наочності та учіння. Структура навчальної діяльності (В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін). Формування навчальної діяльності.

Тема 12. Навчальна мотивація і контроль.

Проблема мотивації у вітчизняній та зарубіжній психології. Мотивація навчальної діяльності. Мотивація діяльності досягнення. Особливості зовнішньої та внутрішньої мотивації. Навчальна ситуація і проблеми

мотивації навчання. Організація мотивації навчальної діяльності. Контроль як частина навчальної мотивації.

Тема 13. Психологічні аспекти виховання.

Особливості виховання учнів різних вікових груп. Молодший шкільний вік. Середній шкільний вік. Старший шкільний вік. Перевиховання, його сутність, функції, етапи, принципи реалізації.

Тема 14. Педагогічна діяльність та бар'єри педагогічного спілкування.

Визначення і загальна характеристика утрудненого спілкування. Основні області ускладнення в педагогічній взаємодії. Бар'єри професійно-педагогічного спілкування. Бар'єри спілкування. Професійне самовиховання. Паради самовиховання комунікативної культури для викладачів.

Тема 15. Психологія педагогічного колективу.

Визначення поняття психологічний клімат, його складові. Функції психологічного клімату в педагогічному колективі. Основні фактори, що впливають на формування психологічного клімату в педагогічному колективі. Стратегії покращення мікроклімату в колективі. Показники здорової соціально-психологічної атмосфери в педагогічному колективі. Шляхи формування сприятливого соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі.

5.МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.

Завдання до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів.

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ.

Тема 1. Вступ до вікової психології.

Самостійна робота (4 години)

Питання за темою:

1. Поняття про вікову психологію.
2. Об'єкт та предмет вікової психології.
3. Основні поняття вікової психології.
4. Зв'язок вікової психології з іншими науками.

Ключові поняття: вікова психологія, методи вікової психології, психічний розвиток.

Тема 2. Теорії індивідуального розвитку людини та проблема вікової періодизації.

Самостійна робота (4 години)

Питання за темою:

1. Біогенетичний підхід до розвитку особистості.
2. Соціогенетичний підхід до розвитку особистості.
3. Персоногенетичний підхід до розвитку особистості.
4. Теорії когнітивного напрямку.

Ключові поняття: онтогенез, філогенез, психічний розвиток, хронологічний вік, психологічний вік.

Тема 3. Вікова періодизація та кризи психічного розвитку.

Самостійна робота (10 годин)

Питання за темою:

1. Вік людини.
2. Хронологічний вік.
3. Біологічний вік.
4. Вікова періодизація за біологічними ознаками.
5. Вікова періодизація за періодами навчання.
6. Найхарактерніші риси різних періодів розвитку людини.
7. Поняття кризи психічного розвитку.
8. Перелік вікових криз психічного розвитку особистості.
9. Симптоми криз психічного розвитку.

Ключові поняття: вік, періодизація психічного розвитку, критерії періодизації, сенситивні періоди розвитку, вікова криза.

Тема 4. Пренатальний та перинатальний періоди розвитку.

Семінарське заняття (1 година)

Питання для обговорення:

1. Пренатальний та перинатальний розвиток.
2. Особливості розвитку новонародженого.
3. Психічний та фізичний розвиток немовляти.
4. Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві.
5. Провідна діяльність і ранньому дитинстві.
6. Розвиток мовлення в ранньому віці.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати теоретичні питання.
2. Записати визначення понять: *дитинство, вік немовляти, пренатальна стадія розвитку, ембріональна фаза, фетальна фаза, фаза новонародженості, умовний рефлекс, безумовний рефлекс, атавістичний рефлекс, комплекс поживлення, госпіталізм.*

Література: 1-3, 5, 6, 8.

Самостійна робота (4 години)

Питання за темою:

1. Стадії розвитку ембріона.
2. Тератогені фактори розвитку.
3. Сенситивні періоди розвитку ембріону.
4. Значення планування вагітності.
5. Вплив психічного стану майбутніх батьків на розвиток ембріону.

Ключові поняття: ембріон, етапи розвитку ембріону, тератогени.

Тема 5. Вік немовляти та ранній вік.

Семінарське заняття (1 година)

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика віку немовля.
2. Комплекс «пожвавлення».
3. Соціальна ситуація спільного життя дитини з матір'ю
4. Явище госпіталізму.
5. Особливості розвитку психічних процесів у віці немовля.

Література: 1-3, 7-10, 12.

Самостійна робота (4 години).

Питання за темою:

1. Психологія дітей раннього віку (1-3 роки).
2. Загальна характеристика раннього віку.
3. Розвиток спільної діяльності і розвиток мовлення.
4. Розвиток психічних функцій.
5. Криза 3-х років.

Ключові поняття: вік немовляти, ранній вік, криза 1-го року, криза 3-років, соціальна ситуація розвитку дитини, вікові новоутворення.

Тема 6. Дошкільний та молодший шкільний вік.

Семінарське заняття (1 година)

1. Соціальна ситуація розвитку в дошкільному віці.
2. Розвиток психічних процесів в дошкільному віці.
3. Розвиток особистості дошкільника.

Література: 1-3, 7-12.

Самостійна робота (4 години)

Питання за темою:

1. Соціальна ситуація розвитку в молодшому шкільному віці.
2. Навчальна діяльність молодших школярів.
3. Розвиток особистості та пізнавальної сфери в молодшому шкільному віці.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати теоретичні питання.
2. Записати визначення понять: *учіння, рефлексія, писемне мовлення, довільність пізнавальних процесів, внутрішній план дій.*

Тема 7. Підлітковий вік.

Семінарське заняття (1 година)

Питання для обговорення:

1. Соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, психологічні новоутворення підліткового віку.
2. Пізнавальний розвиток та розвиток самосвідомості у підлітковому віці.

Література: 1-3, 9, 11.

Самостійна робота (4 години)**Питання за темою:**

1. Загальна характеристика підліткового віку.
2. Фізичні зміни та психологічні особливості підліткового віку.
3. Причини конфліктів в спілкування з дорослими.
4. Засоби досягнення зміни стосунків з батьками.
5. Розвиток пізнавальних процесів.

Ключові поняття: підлітковий вік, пубертатний період, почуття дорослості.

Тема 8. Юність та молодість.**Семінарське заняття (1 година)****Питання для обговорення:**

1. Загальна характеристика юнацтва як стадії розвитку.
2. Самосвідомість, самовизначення і особистісне самовдосконалення в юності.
3. Розвиток особистості в період зрілості.
4. Соціальна ситуація розвитку та ведуча діяльність в період молодості.
5. Психофізіологічний та пізнавальний розвиток в період зрілості.

Література: 1-3, 7-9, 15.

Самостійна робота (4 години)**Питання за темою:**

1. Закономірності розвитку в молоді роки.
2. Любов, шлюб, створення сім'ї.
3. Інтелектуальний розвиток в молодості.
4. Криза в молодості.

Ключові поняття: криза юнацького віку, юність, зрілість.

Тема 9. Зрілий вік та період пізньої зрілості.**Семінарське заняття (1 година)****Питання для обговорення:**

1. Психологічні теорії про розвиток в дорослому віці.
2. Загальна характеристика дорослості.
3. Теорії старіння.
4. Особливості інтелектуального та когнітивного розвитку людей похилого віку.

Література: 1-3, 6, 9,10.

Самостійна робота (4 години)**Питання за темою:**

1. Геронтопсихологія як напрям психологічної науки та практики.
2. Особливості адаптації до старості.
3. Теорії старіння в психології.
4. Психологічні умови довголіття життя і пізнавальної діяльності.

Ключові поняття: криза середини життя, криза похилого віку, геронтологія, теорії старіння, завдання старості.

Розділ 2. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ.

Тема 10. Вступ до педагогічної психології.

Самостійна робота (4 години)

Питання за темою:

1. Предмет, об'єкт і завдання педагогічної психології.
2. Основна система понять, що використовуються в педагогічній психології.
3. Структура педагогічної психології.
4. Взаємозв'язок педагогічної психології з іншими науками

Ключові поняття: педагогіка, педагогічна психологія, засвоєння, учіння, виховання, навчання.

Тема 11. Теорії навчання та навчальна діяльність.

Семінарське заняття (1 година)

Питання для обговорення:

1. Теорія розвиваючого навчання В.В. Давидова.
2. Теорія навчальної діяльності Д.Б. Ельконіна, В.В. Давидова..
3. Концепція розвитку П.Я. Гальперіна.
4. Біхевіористська теорія навчання.

Література: 1-3, 7-12.

Самостійна робота (4 години)

Питання за темою:

1. Когнітивна теорія навчання.
2. Конструктивіська теорія навчання.
3. Андрагогіка.

Ключові поняття: навчання, виховання, теорії розвитку, теорії навчання.

Тема 12. Навчальна мотивація і контроль.

Семінарське заняття (1 година)

Питання для обговорення:

1. Навчальна мотивація.
2. Загальні стратегії формування пізнавальної мотивації.
3. Методи мотивації учбової діяльності.
4. Мотивація навчання на окремих уроках.

Література: 1-3, 7, 11, 12.

Самостійна робота (4 години)

Питання за темою:

1. Прийоми діяльності вчителя, що сприяють формуванню мотивації.
2. Група завдань, що забезпечують індивідуальний підхід до формування мотивації «відсталих дітей».
3. Методи навчання і контролю.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати теоретичні питання.
2. Записати визначення понять: *прийоми навчальної діяльності, мотивація навчальної діяльності, форми контролю навчальної діяльності, андрагогіка, форми навчання.*

Тема 13. Психологічні аспекти виховання.

Семінарське заняття (1 година)

Питання для обговорення:

1. Професійне педагогічне спілкування.
2. Етапи психологічного процесу.
3. Вплив вчителя на учнів.
4. Стили педагогічного спілкування.

Література: 1, 4, 6, 12.

Самостійна робота (4 години)

Питання за темою:

1. Вплив батьківської любові на виховання дитини.
2. Феномен госпіталізму.
3. Конфлікти в педагогічному спілкуванні.
4. Педагогічно запущені діти.

Ключові поняття: сім'я, виховання, формування та зміна соціальних звичок, спілкування, навчально-психологічний процес.

Тема 14. Педагогічна діяльність та бар'єри педагогічного спілкування.

Семінарське заняття (1 година)

Питання для обговорення:

1. Виховання як основний процес формування особистості.
2. Основні цілі та механізми виховання.
3. Батьківські позиції та батьківське програмування.
4. Використання природних інстинктів як основа виховного впливу.
5. Основні інститути виховання особистості та їх порівняльне значення

Література: 2,5,9,14.

Самостійна робота (4 години)

Питання за темою:

1. Теорії виховання.
2. Як навчити дитину дисципліні.
3. Бар'єри спілкування у педагогічній діяльності.
4. Проблема педагогічних конфліктів та способи їх попередження.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати теоретичні питання.
2. Записати визначення понять: *навчання, виховання, інструменти виховання, дисципліна, бар'єри спілкування, педагогічні конфлікти.*

Тема 15. Психологія педагогічного колективу.

Самостійна робота (4 години)

Питання за темою:

1. Визначення психологічного клімату.
2. Основні характеристики психологічного клімату педагогічного колективу.
3. Показники згуртованості педагогічного колективу.

Ключові поняття: клімат колективу, ефективність діяльності колективу, атмосфера колективу, формування гармонійного психологічного клімату в педагогічному колективі.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання, що використовуються у процесі **лекційних занять**:

- лекція з елементами пояснення;
- лекція-бесіда;
- лекція-дискусія;
- ілюстрація наочних матеріалів;

Методи навчання, що використовуються під час **семінарських занять**:

- підготовка докладів;
- самостійна робота з літературою;
- бесіди, дискусії;
- метод «мозкового штурму».

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Форми контролю

Підсумковий контроль: екзамен (40 балів).

Завдання на екзамені складається з 3 теоретичних питань (7, 7 та 6 балів).

Відповідь на теоретичне питання вважається повною, якщо її зміст повністю відповідає програмі та містить всі необхідні факти та висновки.

Грубими помилками є:

- незнання визначень основних понять предметної області й формулювань, передбачених програмою курсу;
- незнання сутності основних методів і прийомів отримання необхідних результатів.

Помилками вважаються:

- неточності визначень понять предметної області, формулювань;
- неволодіння одним з умінь і навичок, передбачених програмою, але таких, що не відносяться до грубих помилок.

Недоліками є:

- неакуратні й непослідовні записи викладу матеріалу.

31-40 бал

Повністю розкрито зміст теоретичних питань. При відповіді використано термінологію предметної області в необхідній логічній послідовності. Також здобувач демонструє вільне володіння навчальним матеріалом різного ступеня складності, використовуючи при необхідності відомості з інших навчальних дисциплін і курсів. При відповіді на додаткові питання помітне вміння розвивати систему теоретичних знань на основі самостійної роботи.

21-31 балів

При викладі фундаментальних положень основного матеріалу курсу здобувач показує володіння програмним навчальним матеріалом, у тому числі різного ступеня складності, а також вільне оперування ним у знайомій ситуації. При відповіді допускається два-три недоліки або не більше однієї помилки. Здобувач упевнено відповідає на додаткові питання, що стосуються основних положень усього досліджуваного курсу відповідно до екзаменаційної програми.

11-20 балів

При відповіді на питання теорії виявляється не завжди усвідомлене відтворення програмного навчального матеріалу. Положення, що приводяться у відповіді, даються фрагментарно, схематично, без логічного взаємозв'язку. При відповіді на додаткові питання, що стосуються найважливіших і основних понять і фактів навчальної програми, є утруднення у використанні термінології предметної області. При відповіді здобувач не завжди може підтвердити теоретичні викладення відповідними прикладами.

0-10 балів

Відповідь здобувача демонструє лише деяке уявлення про матеріал навчального курсу. Знання практично відсутні як у теоретичній області навчальної дисципліни, так і в практичному володінні методикою аналізу.

Розподіл балів, які отримують здобувачі

4 семестр – екзамен

Розділ 1									Розділ 2						Екзамен
T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	40

T1, T2 ... T15 – теми розділів.

Розподіл балів за формами контролю.

- відвідування заняття (пара) — 0,5 – 2,0; ... 15 пар — до 30 балів
- відповідь під час семінарського заняття — 0,5-4,0; ... 10 семінари — до 40 балів
- відповідь під час практичного заняття — 0,5-4,0; ... 5 практичні — до 20 балів
- контрольне письмове тестування — 1-5; ... 2 письмових тестування — до 10 балів
- тощо.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: опорні конспекти лекцій, підручники та навчальні посібники, інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни; ілюстративні матеріали, профільні ресурси інтранету/інтернету.

СПИСОК ОСНОВНОЇ ТА ДОДАТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література:

1. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін., - 2-е вид., допов. -К.: Каравела, 2009. - 400 с.
2. Євтух М.Б. Педагогічна психологія: Підручник. К. : КондорВидавництво, 2015. 420 с.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія : (курс лекцій) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Кутішенко ; М-во освіти і науки України, Ін-т соц. робота та упр. НПУ ім. М. П. Драгоманова. - К. : Центр навч. л-ри, 2005. - 128 с.
4. Павелків Р. В. Дитяча психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. - К. : Академвидав, 2008. - 432 с.
5. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія / В. М. Поліщук. - Суми, 2007. - 330 с.
6. Савчин М. В. Вікова психологія / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. - К. : Академвидав, 2006. - 360 с.

7. Шадських Ю.Г. Психологія і педагогіка: навч. посіб. / Ю. Г. Шадських. – Львів : Магнолія плюс, 2005. – 320 с.

Допоміжна література:

8. Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія / В. У. Кузьменко. М.:НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2005. - 354 с.

9. Лекції з педагогічної психології: навчальний посібник / М. М. Заброцький, Ю. Г. Шапошникова. Херсон : Грінь, 2017. 144 с.

10. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді / Н.Ю.Максимова, С. В. Толстоухова. - К., 2000. - 200 с.

11. Павелків Р. В. Короткий довідник з дитячої психології / Р.В. Павелків, О. П. Цигипало. - Рівне, 2008. - 55 с.

12. Педагогічна психологія: хрестоматія: навч. посіб. / упоряд. Л. В. Долинська. Київ: Каравелла, 2014. 368 с.

Інтернет-ресурси:

13. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>

14. Пошукова система Base <https://www.base-search.net/>

15. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України (SSM) <https://oai.org.ua/>

16. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbisnbuv.gov.ua/>

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти із
спеціальності 053 Психологія, Освітньої програми «Психологія»

Укладач:

Радько Ольга Василівна

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології та педагогіки

Друкується в авторській редакції

План 2023

Підписано до друку 21.04.2023 р. Формат 60*84/16
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 0,83. Обл.-вид. арк. 2,08. Тираж 100. Зам. №

ХДАК, 61057, м. Харків , Бурсацький узвіз, 4